

Ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 21. märtsi 2022. a määruse nr 23 „Ettevõtja rakendusuuringute määrus“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõuga muudetakse ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 21. märtsi 2022. a määrust nr 23 „Ettevõtja rakendusuuringute määrus“¹ (edaspidi *määrus*). Määruse muutmisega lihtsustatakse toetuse andmist üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektidele (edaspidi *IPCEI projektid*), võttes neilt ära kohustuse taotleda iga-aastaselt atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel toetust ja kohustuse taotleda toetust teistest toetuskeemidest. Lisaks muudetakse eelnõuga intellektuaalomandi esmakaitsega seotud sätteid.

IPCEI projekte iseloomustab nende suur maht või ulatus ja/või suur riski või finantsosalus. Selliseid projekte on Eestis hetkel kaks – Stargate Hydrogen Solutions OÜ (projekti maksumus 54,029 miljonit eurot) ja Elcogen AS (projekti maksumus 25,352 miljonit eurot). Lisandumas on veel Skeleton Technologies OÜ projekt. Projektidele on antud abi üksikabi loa alusel vastavalt Euroopa Komisjoni teatisele „Kriteeriumid, mis võimaldavad analüüsida üleeuroopalise tähtsusega projektide elluviimise toetamiseks antava riigiabi kokkusobivust siseturuga.“² (edaspidi *IPCEI teatis*).

IPCEI projektide toetamisel kinnitas Vabariigi Valitsus üldised põhimõtted, millest ühena nähti ette, et IPCEI-s osalevad ettevõtjad taotlevad toetust meetmetest ja Euroopa Liidu programmide, mis võivad olla asjakohased IPCEI projektide eri etappide elluviimiseks. Vabariigi Valitsuse kinnitatud põhimõtetes on välja toodud järgmised võimalikud rahastamisallikad:

- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hallatava rakendusuuringute programmi (RUP), sh Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi teadus- ja arendustegevuse (TA) meetmed;
- Ida-Viru ettevõtluse teadmismahukuse toetus;
- CO2 kauplemistulu aastatel 2022–2026;
- potentsiaalselt programmi „Euroopa horisont“ raames avanevates vesiniku valdkonna partnerluse taotlusvoorudes edukaks osutumisel saadavad eelarvevahendid.

Tänaseks on selgunud, et loetletud rahastusallikatel on mitmeid piiranguid, mis ei võimalda seatud põhimõtteid järgida:

1) Võimalike rahastamisallikate piiritletus

Kuigi Vabariigi Valitsuse protokollilise otsusega on nähtud ette võimalus suunata taotlejaid taotlema toetust ka teistesse meetmetesse nagu Horisont jt, siis reaalsuses on taotlejad piiritletud üksnes rahastamisinstrumentidega, mille raames on lubatud anda abi IPCEI teatise alusel.

¹ [RT I, 05.07.2023, 323](#)

² [Komisjoni teatis „Kriteeriumid, mis võimaldavad analüüsida üleeuroopalise tähtsusega projektide elluviimise toetamiseks antava riigiabi kokkusobivust siseturuga“](#)

Antud teatis sätestab konkreetsed abikõlblikud kulud, mis on olnud aluseks projekti finantseerimisvajaku ja toetuse määra arvestamisel, mis on liikmesriigile siduvad abi andmisel. Liikmesriigina ei ole meil võimalik mõjutada, millised võimalikke abisid Euroopa Komisjon enda abimeetmetesse sisse arvestab ning samuti ei ole Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil alternatiivseid meetmeid, millest IPCEI Riigiabi loa saanud ettevõtted saaksid rahastust taotleda. Samuti on suur osa teadus- ja arendusmeetmetest kas kitsalt suunatud teaduse arendamisele (Haridus- ja Teadusministeeriumi suuna meetmed) või turule lähedasemale tootearendusele (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tootearenduse meede) või on taotlemisel olevad toetuse summad sedavõrd marginaalsed, et katavad vaid väikese osa ettevõtete projektide finantseerimisvajakust (vastavalt 16,921 mln Elcogen AS ja 29,165 mln Stargate Hydrogen Solutions). Näiteks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi rakendusüuringute programmi maksimaalne toetuse summa 2 miljonit eurot.

2) Ajaline surve

Nimelt ei ole mitmed liikmesriikidest, kes on eelpool välja toodud Stargate Hydrogen Solutions OÜ ja Elcogen AS projektides otsesteks partneriteks, saanud enda tegevustega alustada. 2023. a detsembri seisuga ei olnud veel elluviimist alustanud suur hulk väljaalitud Hy2Tech projektidest:

- TF (*technology field*) 1 puhul Belgia, Prantsusmaa, Austria ja Eesti projektidest oli saanud riigipoolse rahastamise 10 projekti 21-st.
- TF2 puhul Austria, Hollandi ja Prantsusmaa projektidest oli saanud riigipoolse rahastamise 5 projekti 17-st.
- TF3 puhul Taani, Soome ja Prantsusmaa projektidest oli saanud riigipoolse rahastamise 4 projekti 9-st.
- TF4 puhul Taani, Soome, Prantsusmaa ja Austria projektidest oli saanud riigipoolse rahastamise 4 projekti 13-st.

See tähendab, et nii Stargate Hydrogen Solutions OÜ kui ka Elcogen AS ei ole saanud projektidega edasi liikuda algselt planeeritud ajagraafikus. Viibimisi võib tekkida veelgi. Kuna riigiabi luba võimaldab erinevate tehnoloogiavaldkondade alla kuuluvaid projekte viia ellu vastavalt kuni 2028/2029. a, siis ei pruugi projektid enda teadus- ja arendustegevusi saada lõpetatud Õiglase Ülemineku Fondi ajalisel raamistikus – kuni 2026. a.

3) Regionaalne piiritletus

Õiglase Ülemineku Fondi tegevused on rangelt regionaalselt piiritletud. Elcogen AS on algses Euroopa Komisjonile esitatud IPCEI projektis ette näinud piloteerimisfaasile järgnevana tehase ehitamist Tallinnasse, mitte Ida-Virumaale. Stargate Hydrogen Solution OÜ on IPCEI projektis planeerinud Ida-Virumaale rajada gigatehase, mis enda olemuselt ei ole mitte piloottaristu vaid masstootmistehas, mille rahastamisel rakenduks määrus “Ida-Viru ettevõtluse investeringute toetus”, kus tegevused on ette nähtud lõppema juba 2026 augustis. Samas ei jõua selleks ajaks ettevõtte lõpetada IPCEI tegevusi nagu rakendusüuring, tootearendus, teostatavusuuring ja nendega seotud IO esmakaitse.

Kehtiva määruse § 20 lõige 2² sätestab järgmist: „atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel rahastatavate IPCEI projektide taotluse rahuldamise otsuses sätestatakse lisaks lõigetes 2 ja 21 toodud tingimustele toetuse saaja kohustus teavitada Kliimaministeeriumi moodustatud lubatud

heitkoguse ühikute enampakkumise vahendite kasutamise seirekomisjoni meetmetest ja Euroopa Liidu programmide ning taotlusvoorudest, millest kavatsetakse taotleda toetust IPCEI projektiga seotud kulude katteks ja esitada hiljemalt projektiga seotud tegevuste lõpetamisel ülevaade kavandatud esmasest tööstuslikust kasutuselevõtust ja tootmistegevusest Eestis.“ Eelpool toodud põhjustel ei ole võimalik IPCEI projektiga seotud kulusid katta teistest meetmetest või Euroopa Liidu programmide, seega ei ole mõistlik antud sätet rakendada. Samas jääb kehtima määruse paragrahvi 26 lõike 2 punkt 15, mis sätestab, et IPCEI teatise alusel toetuse saamisel esitab toetuse saaja info teistest toetusmeetmetest taotletud ja saadud toetuste kohta hiljemalt üks kuu enne kalendriaasta algust. See aitab ühepoolt ära hoida topeltfinantseerimist ja samas suunab ettevõtjaid taotlema täiendavaid projekte, mis võivad olla seotud IPCEI projektiga.

Eelnevast tulenevalt pole ka enam põhjendatud IPCEI projektide puhul teha rahastusotsust kalendriaasta põhiselt, kuna atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel antava toetuse summa ei muutu, mistõttu jäetakse määrusest välja § 21 lõige 5.

Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni andmetel esitati 2023. a Eestis 273 patenditaotlust, mis oli 22% vähem kui 2022. a ning täpselt sama arv taotlusi esitati 10 aastat tagasi. Samas Soomes, Taanis ja Rootsi oli see vastavalt 9 472, 10 812 ja 21 344. Isegi kui taandada need numbrid rahvaarvule, siis lähiriikides, kes on meile innovatsioonipoliitikas eeskujuks, taotletakse ligi 10 korda rohkem patente. Rakendusüuringute programm toetab uute tehnoloogiate ja toodete arendamist, mille puhul enamasti on intellektuaalomandi kaitse oluline ning määrab ära tulevase kasu ja annab ettevõtjale tegutsemiskindluse.

Seetõttu on oluline, et rakendusüuringute programmis toetust taotlevad ja rahastust saanud projektidest pööratakse enam tähelepanu intellektuaalomandi kaitsele. Määruse muudatustega soodustatakse intellektuaalomandi esmakaitset, suurendades toetuse osakaalu vähese tähtsusega abi andmise korral. Lisaks tuleb taotlejal projektiplaanis selgitada intellektuaalomandiga seotud aspekte, mida arvestatakse ka hindamisel.

Eelnõuga viiakse sätteid, milles viidatakse vähese tähtsusega abi andmist reguleeriva Euroopa Komisjoni määrusele nr 1407/2013 kooskõlla 1. jaanuaril 2024. a jõustunud Euroopa Komisjoni määrusega nr 2023/2831.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majandusarengu osakonna arenduse ja innovatsiooni nõunik Mikk Vahtrus (625 6389, mikk.vahtrus@mkm.ee) ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse toetuste osakonna tiimijuht Alice Liblik (5569 6862, alice.liblik@eas.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Gerly Lootus (gerly.lootus@mkm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb 15 punktist.

Punktiga 1 muudetakse paragrahvi 1 lõike 2 punkti 2, asendades viite vähese tähtsusega abi andmist reguleeriva Euroopa Komisjoni määrusele nr 1407/2013 viitega 1. jaanuaril 2024. a jõustunud määrusele nr 2023/2831.

Punktiga 2 muudetakse paragrahvi 2 lõike 2 punkti 2 sõnastust, eemaldades sellest viite väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatele (edaspidi *VKE-le*), kuna grupierandi määruse artikkel 28 antaksegi vaid VKE-dele abi.

Punktiga 3 täiendatakse paragrahvis 4 projektiplaani mõistet lauseosaga „intellektuaalomandi strateegia kirjeldust ja selle kaitsmise planeerimist“. Muudatusest tulenevalt täiendatakse ka projektiplaani vormi, milles taotleja peab selgemalt kirjeldama, kas ja milline intellektuaalomand projekti käigus tekib või omandatakse, kuidas toimub intellektuaalomandi jaotus ning kuidas planeeritakse intellektuaalomandit kaitsta.

Punktiga 4 muudetakse paragrahvi 8 lõike 3 punkti 1 sõnastust, kuna lühendit „VKE“ pole eelnevalt defineeritud.

Punktiga 5 muudetakse paragrahvi 10 lõike 9 sõnastust ning täiendatakse punktidega 1 ja 2. Varasemalt kehtis intellektuaalomandi esmakaitseks nii grupierandi määruse artikli 28 kui ka vähese tähtsusega abi alusel antud toetusele ühtne toetusmäär. Selleks, et soodustada intellektuaalomandi esmakaitse taotlemist, suurendatakse muudatusega vähese tähtsusega abi korral toetuse määra 80%-ni.

Punktiga 6 täiendatakse paragrahvi 11 lõike 2 sõnastust lauseosaga „kuid mitte hiljem kui neli kuud taotluse rahuldamise otsuse tegemise kuupäevast“. Täienduse vajadus tuleneb asjaolust, et määruses pole sätestatud, kui pikalt võib projekti alguse aega edasi lükata. See võib tekitada aga olukorra, kus rahastatud projekti elluviimisega alustatakse alles aasta või poolteist hiljem, mis aga tähendab seda, et riigieelarvelistest vahenditest antav toetus võib jääda kasutamata.

Punktiga 7 jäetakse paragrahvi 12 lõikest 8 välja teine lause, kuna eelnõuga tunnistatakse kehtetuks § 21 lõige 5, mille alusel tehakse taotluse rahuldamise otsused kalendriaasta põhiselt.

Punktiga 8 muudetakse paragrahvi 14 lõiget 6 tulenevalt Euroopa Komisjoni määruse nr 2023/2831, milles sätestatu kohaselt muutus vähese tähtsusega abi piirmäär.

Punktiga 9 tunnistatakse kehtetuks paragrahvi 14 lõige 7, sest 1. jaanuarist 2024. a ei summeerita vähese tähtsusega abi määruse alusel antud vähese tähtsusega abi ja Euroopa Komisjoni määruse nr 2023/2832 alusel üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavale ettevõtjale antud vähese tähtsusega abi määrani.

Punktiga 10 täiendatakse paragrahvi 18 lõike 6 punkti 3 sõnadega „intellektuaalomandi strateegia asjakohasust ja läbimõeldust“. Muudatuse eesmärk on suunata taotlejaid intellektuaalomandi kaitsmisega seotud aspektide läbi mõtlema ning ka seda hindamise käigus sisuliselt hinnata.

Punktidega 11 ja 12 tunnistatakse kehtetuks paragrahvi 20 lõige 2² ja paragrahvi 21 lõike 1 punkt 3, lähtuvalt määruse sissejuhatavas osas toodud selgitustest.

Punktiga 13 muudetakse paragrahvi 21 lõiget 5, jättes välja kaks esimest lauset. Seletuskirja sissejuhatavas osas kirjeldatud põhjustest tulenevalt pole põhjendatud IPCEI projektide puhul teha rahastusotsust kalendriaasta põhiselt, kuna atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel antava toetuse summa ei muutu.

Punktiga 14 tunnistatakse kehtetuks paragrahvi 22 lõige 3¹.

Punktis 15 on rakendussäte, mille kohaselt rakendatakse nõuet kajastada projektiplaanis intellektuaalomandi strateegia kirjeldust ja selle kaitsmise planeerimist ning nõuet, mille kohaselt peab projekti abikõlblikkuse periood algama nelja kuu jooksul taotluse rahuldamise otsuse tegemist kuupäevast, alates muudatuste jõustumisest esitatud taotlustele. Samuti hinnatakse intellektuaalomandi strateegia asjakohasust ja läbimõeldust projektides, mille elluviimiseks on taotlus esitatud pärast vastava muudatuse jõustumist.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu on kooskõlas Euroopa Komisjoni järgmiste määruste ja teatisega:

1. Euroopa Komisjoni määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks;
2. Euroopa Komisjoni määrus (EL) 2023/1315, millega muudetakse määrust (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks, ning määrust (EL) 2022/2473, millega tunnistatakse teatavat liiki abi kalandus- ja vesiviljelustoodete tootmise, töötlemise ja turustamisega tegelevatele ettevõtjatele Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamisel siseturuga kokkusobivaks;
3. Euroopa Komisjoni määrusega (EL) nr 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes;
4. Euroopa Komisjoni teatis „Kriteeriumid, mis võimaldavad analüüsida üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide elluviimise toetamiseks antava riigiabi kokkusobivust siseturuga”.

4. Määruse mõjud

Muudatustel on positiivne mõju IPCEI projektide elluviimisele, vähendades toetuse saaja halduskoormust. Intellektuaalomandiga seotud muudatused aitavad paremini saavutada meetme üldisemaid eesmärke, kuna suurendavad projektide hilisemat rakendatavust ja positiivset majanduslikku mõju.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Kolme IPCEI projektile on atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel eraldatud 57,16 miljonit eurot, millele lisandub rakendusuuringute programmist eraldatud 10 miljonit eurot. Projektide esitatud andmetel on täiendav rahastusvajadus 1 001 024 eurot, mille ulatuses tuleb esitada riigieelarvestrateegia 2025-2028 protsessi käigus lisataotlus atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel antavale toetusele. Alternatiivselt on võimalik katta puuduolev osa rakendusuuringute programmi tekkepõhiste kulude limiidi arvelt.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele.